

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Докторске академске студије

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1.1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

Одлуком бр. 924/1, донетом на седници одржаној дана 9. априла 2026. године, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду образовало је Комисију за оцену докторске дисертације докторанда **Вишње Печенчић** под насловом „**Новинарство и књижевност у Дикенсовом стваралаштву од 1833. до 1846. године**”, урађену под менторским руковођењем др **Корнелија Кваса**.

1.2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Предраг Бребановић

Звање: ванредни професор

Ужа научна област: Наука о књижевности

Датум избора у звање: 5. 12. 2022.

Установа на којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Вук Петровић

Звање: ванредни професор

Ужа научна област: Општа књижевност

Датум избора у звање: 28. 11. 2023.

Установа на којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Владислава Гордић Петковић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Англистика

Датум избора у звање: 24. 10. 2008.

Установа на којој је запослен: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

4. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: **Кликните да бисте почели унос текста.**

Звање: **Кликните да бисте почели унос текста.**

Ужа научна област: **Кликните да бисте почели унос текста.**

Датум избора у звање: **Кликните да бисте почели унос текста.**

Установа на којој је запослен: **Кликните да бисте почели унос текста.**

5. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: **Кликните да бисте почели унос текста.**

Звање: **Кликните да бисте почели унос текста.**

Ужа научна област: **Кликните да бисте почели унос текста.**

Датум избора у звање: **Кликните да бисте почели унос текста.**

Установа на којој је запослен: **Кликните да бисте почели унос текста.**

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име (име једног родитеља) презиме:	Вишња (Снежана) Печенчић
Датум и место рођења:	19.01.1990. Београд
Наслов мастер рада:	Дикенсово схватање имагинације
Датум одбране мастер рада:	01.06.2016.
Установа где је одбрањен мастер рад:	Филолошки факултет Универзитета у Београду
Научна област из које је стечено академско звање мастера:	Наука о књижевности

III СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА који су објављени или прихваћени за објављивање у оквиру рада на докторској дисертацији

Печенчић, Вишња. Романтичарска имагинација у реалистичком поступку: трагови Вордсворда и Колриџа у Дикенсовом стваралаштву. *Књижевна историја* 51/168 (2019): 259–276.

Печенчић, Вишња. Трансформација Дикенсове *Божјиње песме* из књижевног текста у текст популарне културе: веза празника и популарности. *Савремена проучавања језика и књижевности: Зборник радова са X научног скупа младих филолога Србије* 2 (2019): 33–43.

Pečenčić, Višnja. Meta-intertextuality in the BBC Series *Dickensian*. *Dickens Quarterly* 38/3 (2021): 298–318.

IV НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Новинарство и књижевност у Дикенсовом стваралаштву од 1833. до 1846. године

V ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет докторске дисертације јесте анализа Дикенсових књижевних и новинарских текстова насталих у периоду од 1833. до 1846. године. У раду се прецизно изводи развојна линија пишчевог приповедног израза почев од изворних новинских записа до сложених уметничких структура и утврђује утицај штампе и тржишних односа на обликовање његовог књижевног опуса. Испитује се како Дикенс руши тадашње вредносне и формалне хијерархијске односе између књижевности и новинарства, претварајући их у ривалске, али комплементарне праксе писања.

Циљ дисертације јесте научно доказивање начина на који се новинарски и књижевни поступци прожимају и узајамно преображавају. Анализом преплитања чињеница и фикције, образлаже се начин на који начин аутор превазилази чињенично набрајање података ради успостављања вишег вида истинитости унутар особеног реалистичког поступка. Рад одређује Дикенса као ствараоца који је уметнички процес нераскидиво повезао са светом штампаних медија, чиме је пресудно одредио даљи развој реалистичке књижевности, новинарства и културе.

VI ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Основна истраживачка хипотеза дисертације заснована је на идеји да посебни начини преплитања књижевног и новинарског израза, уз непрестано ауторско прилагођавање устројству јавних гласила раног викторијанског доба, представљају главни покретач настанка особеног Дикенсовог реализма. Истовремено, мешање књижевног и новинарског поступка довело је до изузетне популарности и трајног друштвеног утицаја Чарлса Дикенса.

Докторска теза почива и на хипотези да Дикенсово начело „приказивања романтичне стране познатих ствари” успоставља нови образац истинитости који надилази границе чистог чињеничног стања. Уметничко приповедање у том контексту постаје морално и спознајно надмоћније од новинарског извештавања. У раду се полази и од теоријске претпоставке да Дикенсов начин представљања стварности не одражава само спољашњи свет, већ и обликује начине на које човек, у условима прекомерне производње информација и расцепканости истине, долази до суштинског знања о свету који га окружује.

VII КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Вишње Печенчић „Новинарство и књижевност у Дикенсовом стваралаштву од 1833. до 1846. године“ састоји се од 299 компјутерски сложених страница. Пагинирано је 286 страница, почев од **Увода**, а закључно са **Биографијом аутора**. Дисертација садржи пет поглавља: **1. Увод** (1–9), **2. Категорија фикције** (10–40), **3. Индустрија и култура**

штампе, реализам и новинарство у раном викторијанском периоду (41–73), 4. Анализа Дикенсових текстова (74–260), и 5. Закључак (261–274). На крају докторске дисертације налазе се Литература (275–285) и Биографија аутора (286). Четврто поглавље подељено је на велики број потпоглавља, што доприноси прегледности и читљивости рада.

1. Увод

Уводни део рада поставља теоријски и историјски оквир истраживања, дефинишући књижевност и новинарство раног викторијанског доба као нераскидиво повезане културне праксе. Наглашава се да је управо њихов међусобни однос пресудно обликовао развој штампе као првог масовног медија. Дикенсово стваралаштво издваја се као кључно за разумевање тог садејства, будући да је он каријеру започео као новинар и да је до краја живота упоредо деловао у оба поља, сматрајући их подједнако важним за свој друштвени ангажман.

Избор хронолошког оквира дисертације (1833–1846) мотивисан је постојањем хибридних жанровских форми које су у назначеном периоду знатно утицале на формирање реализма, посебно у енглеској књижевности.

Истраживање се ослања на релевантне савремене студије о Дикенсу и капиталне радове о култури штампе. Кандидаткиња истиче како је важна теоријска упоришта за своју дисертацију пронашла у поставкама Ленарда Дејвиса о „чињеничним фикцијама”, које бришу строге границе између вести и романа. Даје се и приказ методологије истраживања. Указује се на недостатак академске пажње посвећене Дикенсовом новинарству пре 1850. године и његовој улози реформатора медијске сцене. На крају Увода представљена је структура рада и постављени су циљеви истраживања.

2. Категорија фикције

Друго поглавље дисертације доноси свеобухватно теоријско разматрање појма фикције, као суштинског чиниоца разликовања књижевног и новинарског дискурса. Истраживање одбацује поједностављено изједначавање фикције са књижевним изразом, дефинишући је као променљиву категорију која је одлика уметничког текста, али и противтежа новинарском извештавању.

Кључни допринос овог поглавља јесте одређење фикције као конвенције, а не специфично књижевног поступка. Како би се омогућила прецизна анализа Дикенсових текстова у наставку докторског рада, истраживање издваја четири групе „трагова” фикције: текстуалне, паратекстуалне, интенционалне и ефективне. Текстуални трагови обухватају унутрашња својства језика и приповедања, и њих кандидаткиња издваја ослањајући се на теоријске поставке Клинта Брукса, Роберта Пена Ворена, Кете Хамбургер и Корнелија Кваса. Паратекстуални трагови односе се на техничке и материјалне оквире објављивања који сугеришу статус текста (према Женетовим моделима). Интенционални трагови испитују намеру аутора кроз теорију говорних чинова Џона Серла, дефинишући фикцију као „претварање” да се износе чињенице. Ефективни трагови фокусирају се на примаоца и његову спремност да учествује у имагинативној игри прихватања фикционалног као стварног, према рецепционистичком моделу Кендала Волтона.

Печенчић изводи закључак по којем је фикционалност „конвенција писања, објављивања и читања, којој је комплементарна конвенција фактицитета, и коју актуализује сам медиј“ (40). Код Дикенса, та конвенција није фиксирана, већ се непрестано преобликује у складу са захтевима тржишта штампе, чиме се фикција потврђује као динамичан и еволутиван појам који омогућава сазнавање стварности на начин који надилази чисто новинарско обавештавање.

3. Индустрија и култура штампе, реализам и новинарство у раном викторијанском периоду

У трећем поглављу дисертације представља се индустрија и култура штампе и главни књижевни и новинарски токови одабраног периода. Показује се да је успостављање фикционалности као конвенције условљено економским чиниоцима и остварено њеним раздвајањем од категорије вести, при чему објављивање фикције постаје профитабилна стратегија индустрије штампе. Кандидаткиња критички преиспитује термин „викторијански”,

указујући на илузију хомогености коју овај назив носи. Зато се ослања на поделу Мајкла Седлера на рани, средњи и касни викторијански период, прецизно смештајући предмет истраживања у рану фазу коју одређују особени културни преображаји.

У оквиру анализе индустријализације и комерцијализације медија, ово поглавље детаљно реконструише настанак првог масовног медија кроз две кључне фазе. Прва фаза, означена као револуција дистрибуције (1830–1855), представља амбијент у којем Дикенс започиње своју каријеру. Тај период доноси демократизацију штампане речи захваљујући технолошким иновацијама, пре свега увођењу парне пресе и ширењу железничке мреже, што је омогућило знатно бржи и јефтинији проток информација. На ове промене надовезује се друга фаза, проистекла из ефеката велике економске кризе из 1825. године, која је довела и до слома традиционалних издавачких кућа. Такав вакуум на тржишту искористили су нови, комерцијално оријентисани издавачи који су, напуштајући претходне елитистичке моделе, своју стратегију потпуно усмерили ка испуњавању стварних жеља и потреба растуће читалачке публике.

У делу који се бави преплитањем домена књиге и периодичне штампе, ауторка уочава како економски фактори директно мењају књижевне конвенције тог доба. Посебан акценат стављен је на феномен дефлације књиге, где популарност традиционалних тротомних издања опада због високих цена, што неминовно води ка успону јефтиних реиздања и серијалне фикције. Истовремено се анализира утицај такозваних „пореза на знање“, односно таксених жигова на новине, који су приморавали издаваче да, ради избегавања високих намета, све чешће прибегавају објављивању фикције, чиме се фикционалност етаблирала као изузетно профитабилна медијска стратегија.

У анализи поетике раног реализма и новинарске праксе, кандидаткиња доводи у тесну везу књижевни реализам са тадашњом друштвеном потребом за приказима савремене стварности. Она указује на специфичну хибридноћ приповедања у којој рани реализам задржава одјеке романтизма и хумористичке традиције 18. века, служећи се метафикционалним упадицама приповедача како би се, парадоксално, оснажила илузија истинитости. Посебно је важан опис тадашње новинарске уметничке слободе, нарочито у домену скупштинског извештавања, при чему се од извештача (па и од Дикенса који је једно време радио тај посао) очекивало да попуне празнине у догађајима, стварајући тако својеврсни хибрид чињеница и фикционалне интерпретације.

4. Анализа Дикенсових текстова

У четвртом поглављу кандидаткиња Вишња Печенчић реконструише Дикенсов развојни пут од предузимљивог извештача до врхунског романописца, доказујући да је узајамно прожимање новинарства и књижевности остало носећа одлика његовог стваралаштва током првих тринаест година списатељске каријере. Анализа започиње Дикенсовим раним радовима из 1833. године, при чему се *Бозове скице* позиционирају као кључни хибридни текст у којем се оштра новинарска опсервација динамичног градског живота вешто претаче у препознатљив књижевни стил. Ауторка наглашава да Дикенс у овом периоду користи псеудоним као својеврсну маску која му омогућава да наступа из позиције неутралног посматрача (фланера), истовремено уводећи иновативне наративне технике које ће касније дефинисати викторијански реализам.

Дикенсов *Пиквиков клуб* препознаје се као дело у којем индустрија штампе и формат месечне серијализације директно и неповратно обликују саму књижевну форму. Кандидаткиња детаљно образлаже како је овај специфичан ритам објављивања приморао писца на фрагментарну структуру приповедања, чиме је он, можда и несвесно, утицао на читалачке навике и тржиште књига, претварајући роман у масовни медијски производ. Кроз даљу анализу дела *Оливер Твист* и *Николас Никлби*, додатно се расветљава Дикенсов дубоки друштвени ангажман. Истиче се да он користи фикцију као моћан и софистициран инструмент за изношење бескомпромисних новинарских критика државних институција, сиротишта и приватних школа, успешно уклапајући методе истраживачког новинарства у само ткиво романа.

Кандидаткиња затим анализира Дикенсов амбициозни подухват покретања сопственог недељника *Часовник господина Хамфрија*, који тумачи као ауторово настојање да оствари потпуну контролу над издавачким процесом и дистрибуцијом својих дела. Иако је првобитно

замишљен као хетерогена збирка есеја и прича у духу периодике 18. века, Печенчић нам објашњава како је економска логика тржишта и жеља публике за континуираном фабулом приморала Дикенса да унутар часописа почне да развија оно што ће постати роман *Стара продавница реткости*. Ауторка истиче да је овај издавачки експеримент кључан за разумевање Дикенса као вештог уредника који своју књижевну форму флексибилно прилагођава динамици масовне продаје.

Анализа романа *Стара продавница реткости* додатно се усмерава на феномен недељне серијализације, која је условљавала бржи темпо приповедања и већу емотивну напетост у поређењу са месечним издањима. Показује се како је лик мале Нел постао један од првих истинских глобалних медијских феномена, доказујући моћ периодике у стварању колективног саосећања читалачке публике. Вишња Печенчић закључује да је популарност саме приче на крају превазишла оквирну структуру часописа, чиме је још једном потврђена кандидаткињина теза о нераскидивој вези између Дикенсове поетике и материјалних услова индустрије штампе.

У наставку поглавља кандидаткиња анализира роман *Барнаби Рај*, фокусирајући се на специфичности његовог настанка и публиковања у часопису *Часовник господина Хамфрија*, али и на Дикенсов први значајнији искорак у жанр историјског романа. Ауторка истиче да овај текст представља сложено жанровску синтезу у којој се преплићу елементи мелодраме и новинарске хронике. Посебан акценат стављен је на Дикенсову реконструкцију Гордонових немира из 1780. године, при чему се указује на ауторову склоност да историјске догађаје описује са новинарском сугестивношћу, користећи сцене масовног насиља како би коментарисао тадашње актуелне друштвене тензије у Британији (попут чартизма).

Посебан акценат стављен је на „америчку фазу“ (1842–1844), коју ауторка одређује као период интензивног професионалног и личног преображаја. Дисертација помно обрађује Писма из Америке, *Америчке хартије* и роман *Мартин Чазлвит* кроз призму Дикенсовог отвореног сукоба са америчком периодиком и његове борбе за успостављање међународног права ауторске својине. Ова искуства су темељно трансформисала његову поетику, водећи је ка потпуној демистификацији америчког сна и препознавању неконтролисаних штампе као опасног инструмента дезинформација и личних напада. Ауторка убедљиво показује како Дикенс, кроз сатиру и пародију, претвара своје путописно разочарање у врхунску књижевну грађу, чиме додатно оснажује хибридноћ свог стваралаштва.

У последњем делу четвртог поглавља кандидаткиња се фокусира на феномен Божићних књига и Дикенсов краткотрајни, али амбициозни повратак дневном новинарству. Ауторка интерпретира божићне приче као специфичне хибридне форме које спајају бајковитост и друштвену критику, али и као врхунски тржишни производ. У дисертацији се наглашава да је Дикенс овим књигама заправо „брендирало“ Божић, користећи популарну књижевност да пошаље снажне поруке о потреби за хуманошћу и социјалном реформом у суровом индустријском друштву.

Печенчић затим детаљно реконструише Дикенсово учешће у покретању листа *Дневне вести*, где је он по први пут преузео одговорну улогу главног уредника великих дневних новина. Кандидаткиња тумачи тај подухват као сукоб између Дикенсових високих професионалних идеала и захтевне логистике новинске индустрије. Кроз приказ његовог брзог одласка са уредничке функције, ауторка закључује да је овај неуспех био пресудан за Дикенсово коначно профилисање као врхунског писца. Он напушта дневни ритам извештавања како би своје новинарске увиде дубље и трајније изразио кроз сложено форму социјалног романа, почевши од дела *Домби и син*.

5. Закључак

У завршном делу дисертације кандидаткиња синтетизује резултате истраживања књижевног и новинарског опуса Чарлса Дикенса у периоду од 1833. до 1846. године, пружајући заокружен теоријски и аналитички оквир о међусобном прожимању ове две списатељске праксе. Уместо традиционалног разграничења књижевности и новинарства, ауторка доказује да је управо амбивалентност фикционалности и „истинског статуса“ текстова омогућила Дикенсу да истовремено обликује књижевну поетику и утемељује новинарску професију.

У раду је доказано да Дикенсово књижевно стваралаштво није производ искључиво ауторске генијалности, већ представља и последицу штампарске индустрије. Посебан квалитет последњег дела дисертације јесте у препознавању далекосежних ефеката Дикенсовог рада. Ауторка аргументовано повезује његове методе са каснијим правцима развоја новинарства, али и са савременим концептом адвертајзинга и масмедијског посредовања стварности. Истиче се да су Дикенсове критичке рефлексије о утицају медија на друштво применљиве и на данашње медијско окружење.

Кандидаткиња оправдава методолошки приступ који комбинује контекстуално-друштвену и текстуално-естетску анализу. Резултати указују на то да је истраживање успешно осветлило узајамни утицај реализма и културе робе у капитализму 19. века, чиме је дат значајан допринос проучавању не само викторијанске књижевности, већ и опште теорије медија и комуникација.

VIII ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Вишње Печенчић под насловом „Новинарство и књижевност у Дикенсовом стваралаштву од 1833. до 1846. године“ представља изузетно кохерентну научну студију која дубински осветљава међузависност књижевног стваралаштва и медијског контекста ране викторијанске епохе. Кроз помну хронолошку и тематску анализу, ауторка успешно реконструира Дикенсову еволуцију од успешног новинског извештача до канонског романописца епохе, доказујући да се ове две списатељске улоге никада нису потпуно раздвојиле, већ су остале у симбиози. Рад пружа уверљиве доказе да Дикенсова уметност није била само плод индивидуалне генијалности, већ и последица материјалних услова индустрије штампе, при чему су формати серијализације и економска логика тржишта суштински одредили приповедну логику његових романа. Особиту вредност истраживања представља обрада америчке фазе Дикенсовог стваралаштва, што се у дисертацији одређује као кључни катализатор пишчевог професионалног сазревања и његовог будућег социјално-критичког ангажмана.

Научни допринос рада огледа се првенствено у иновативном теоријском дефинисању фикције као медијске конвенције, чиме се превазилазе традиционалне жанровске границе и отвара простор за разумевање раног викторијанског реализма као изразито хибридне праксе. Примена метода који повезује материјалну историју штампе и дистрибуције са анализом текста, представља оригиналан методолошки помак у нашој научној средини. Ауторка успешно интегрише анализу Дикенсове уредничке праксе и његовог неуспелог покушаја вођења листа *Дневне вести*, доказујући да је управо тај крах новинарске амбиције био нужан услов за коначно профилисање Дикенса као зрелог романописца. Истраживање такође проицљиво повезује Дикенсове наративне стратегије са зачецима модерног оглашавања и каснијим правцима развоја новинарства, чиме рад добија наглашену интердисциплинарну актуелност и широку апликативност у теорији медија и комуникација. Резултати ове дисертације нуде ревидирану и слојевиту слику ране викторијанске културе, потврђујући да је Дикенс био врхунски медијски стратег чије је дело поставило темеље модерне масовне културе, што истраживање Вишње Печенчић чини референтном тачком за будућа проучавања односа литературе и савремених медијских дискурса.

IX ПРОВЕРА ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „Новинарство и књижевност у Дикенсовом стваралаштву од 1833. до 1846. године“ ауторке Вишње Печенчић, констатовано је да утврђено подударање текста износи 1%.

Овај степен подударности последица је цитата, личних имена, библиографских података о коришћеној литератури и тзв. општих места и података, што је у складу са Чланом 9. Правилника.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

X ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Комисија за оцену докторске дисертације констатује да је дисертација „Новинарство и књижевност у Дикенсовом стваралаштву од 1833. до 1846. године“ кандидаткиње Вишње Печенчић оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Комисија стога предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати с позитивном оценом Извештај о оцени докторске дисертације под насловом „Новинарство и књижевност у Дикенсовом стваралаштву од 1833. до 1846. године“, коју је урадила кандидаткиња Вишња Печенчић под менторством др Корнелија Кваса и да је, у складу са прописима, упути Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на разматрање.

У Београду,
29.04.2026.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. _____
др Предраг Бребановић, ванредни професор
председник Комисије

2. _____
др Вук Петровић, ванредни професор
члан Комисије

3. _____
др Владислава Гордић Петковић, редовни
професор
члан Комисије

4. _____
др Кликните да бисте почели унос текста.
члан Комисије

5. _____
др Кликните да бисте почели унос текста.
члан Комисије